

tienduizend bloeiende planten genoteerd (fig 3). Binnen de soort is variatie genoeg. De bloemen hebben allerlei kleurschakeringen van heel diep rose tot bijna wit en de bloeiarren komen in alle maten voor. Ook de Grote muggenorchis en de vooral tegen de avond heerlijk geurende Welriekende nachtorchis zijn nu op z'n mooist. De glorie van de Spaanse ruiter is inmiddels voorbij, maar op nagenoeg dezelfde plaatsen is deze vervangen door Blauwe knoop, die begint te bloeien. Deze laatste plant is bijzonder in trek bij vlinders, vooral dikkopjes, die hier veelvuldig op de bloemen zitten.

In de buurt waar de vorige keer Poelruit bloeide is het nu een weelde van Echte valeriaan en Moerasspirea, in kruidige geur nog versterkt door de aanwezigheid van een zacht tapijt van Watermunt. Ook de forse Wederik-planten openen hier hun eerste bloemen en de Slobkousbijen (*Macropis eu-*

ropaea (= *M. labiata*), zijn er al meteen bij. In een poeltje bloeien Grote boterbloem, Egelboterbloem en Wateraardbei. Ook is er een plekje met Dophei. In één van de gegraven putten is een massa Kleine zonnedauw tot ontwikkeling gekomen. Als ik ze in bloei wil zien, moet ik midden juli terugkomen. Op zonnige dagen is mij dan gebleken, dat de bloemen niet voor een uur of tien open gaan en zich ca. half twee weer sluiten. Het hoge Moeraskruiskruid heeft dan de bloei van de orchideeën overgenomen en Wederik en Blauwe knoop zijn dan op hun hoogtepunt.

Klokjesgentiaan, die ook rijk vertegenwoordigd is, komt zo ongeveer als heksesluis in bloei. Jammer dat ik er nog steeds de eieren van het Gentiaanblauwtje niet op heb aangetroffen, maar er moet ook wat te wensen blijven!

Vergelijkende vogelwaarnemingen op de Hompelvoet in 1971 n.a.v. de afsluiting van de Grevelingen

JOHN BEIJERSBERGEN.

In mei 1971 had de afsluiting van de Grevelingen plaats. Door deze afsluiting zijn in het Grevelingenbekken verscheidene platen van wisselende grootte droog komen te vallen: zandplaten die, de Hompelvoet uitgezonderd, vroeger gedurende hoogwater geheel door het zeewater werden overspoeld en waar zich door hun lage ligging geen vegetatie had ontwikkeld.

Op de Hompelvoet was de situatie anders. De bij laagwater ca. 600 ha grote plaat wordt in het zuiden begrensd door twee uitgestrekte schelpenbanken. Langs de schelpenbanken (1,50 m + N.A.P.) hadden zich een klein schor en wat lage biestaruwegrasduintjes

ontwikkeld die bij normaal hoogwater ten dele droog bleven. Dit hoogste gedeelte van de Hompelvoet herbergde vrijwel ieder broedseizoen wisselende aantallen sternsoorten en meeuwen die een vaak vergeefse poging deden hun jongen op de plaat groot te brengen. Krachtige noordwestenwind stuwde het vloedwater dusdanig op dat de plaat geheel onder water kwam, met als gevolg dat eieren en jonge vogels werden weggespoeld. Zoals onder andere uit de ervaringen in het Veerse Meer is gebleken (Lebret, 1971) dreigt het voordeel dat de vogels thans niet meer door het vloedwater worden belaagd, onmiddellijk teniet gedaan te worden door

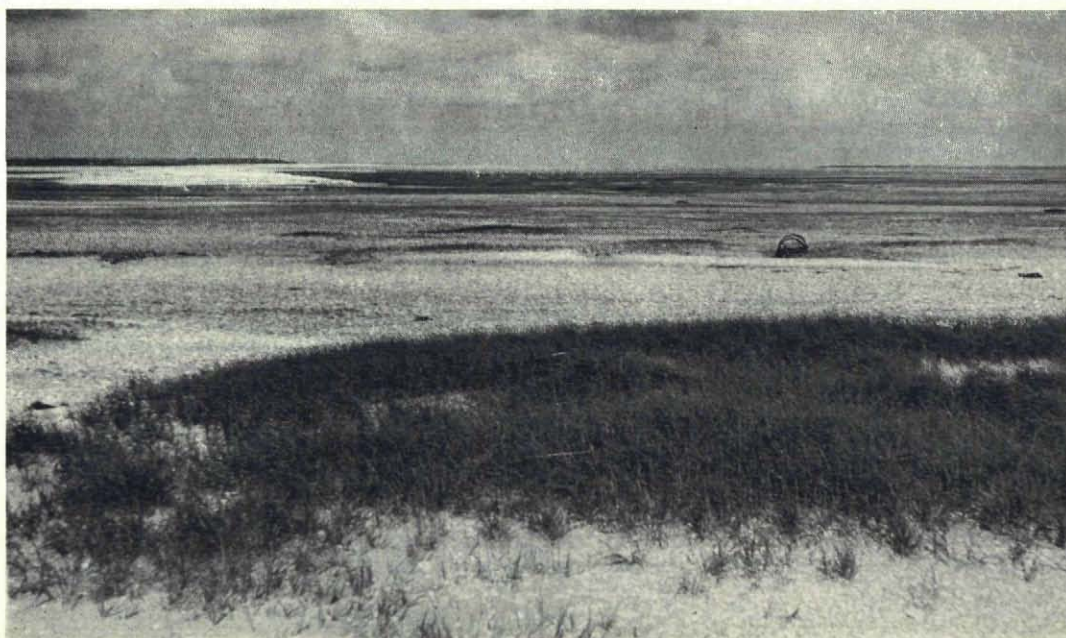

Fig. 1. *Hompelvoet vóór de afsluiting. De omgeving van de zuidelijke schelpenbanken bij laagwater. Foto John Beijersbergen.*

het opdringen van de anno 1971 tot drommen uitgegroeide aantallen recreatiezoekenden. Nu de getijbarrière als spelbreker is weggefallen trachten sommige mensen dit „nieuwe” gebied in bezit te nemen. Bewaking is op de Hompelvoet dan ook van doorslaggevende betekenis. Op zomerse dagen moest vele malen verstoring van de vogelkolonies door recreanten met pleziervoertuigen worden voorkomen. Opmerkelijk was, dat na enige uitleg de mensen veelal begrip toonden voor de noodzaak om het broedterrein niet te betreden, iets wat het bordje met art. 461 zelden kon bewerkstelligen. De bewaking van de Hompelvoet kwam tot stand door medewerking en/of financiële steun van de Stichting Natuurmonument De Beer, de Dienst der Domeinen, het Staatsbosbeheer en de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van vogels.

In de eerste weken van mei droogde de plaat op. Planten hadden nog geen tijd gehad zich

in het permanent drooggevalen terrein te vestigen en de zandige gedeelten begonnen te stuiven.

Onder invloed van veelal krachtige wind uit westelijke en vooral noordoostelijke richtingen is in die eerste maanden veel zand het water ingewaaid en tegen de schelpenbanken en het schor neergelegd. Wellicht een ander gevolg van het nog ontbreken van pioniervegetaties is het feit dat sterns, Scholeksters en plevieren nog geen bezit namen van de drooggevalen terreinen en zich evenals vóór de afsluiting in de ijle begroeiing op en langs de schelpenbanken hadden gevestigd. Eind juni werd begonnen met het plaatsen van schermen van rijshout en in die tijd vestigden zich de eerste planten in het nieuwe gebied. Op 13 juni werd Zeeraket gevonden op onderstoven vloedmerk langs de zuidelijke schelpenbanken. In juli werden ook hier en daar in het westelijke gedeelte van de plaat verspreid staande planten van deze

soort gevonden.

Naast een juist beheer zal de ontwikkeling van dit ideale broedgebied voor sterns en plevieren afhangen van een vaste bewaking in het broedseizoen en een afbakening van de voor de vogels interessante terreinen.

De elders op vele plaatsen ernstig bedreigde soorten als Visdiefje, Grote stern en Dwergstern zullen hier dan kunnen blijven broeden en wellicht door het opkomen van de pioniervegetaties in de komende jaren zelfs belangrijk in aantal toenemen.

Broedvogels op de Hompelvoet in 1971, vergeleken met 1970.

Visdiefje: 65 paar (1970: 20 paar).

De opmerkelijke toename van het aantal Visdiefjes wordt verklaard door het wegvallen van het tij. De vogels hebben om te nestelen altijd voorkeur voor lagere plaatsen dan de Grote sterns en de nesten werden dan reeds bij een lichte verhoging weggespoeld.

De dichte opwassen van het Engels slijkgras aan de noordzijde van schor en schelpenbank werden in de loop van mei overstoven. Het slijkgras wist echter nog juist boven het zand uit te groeien. De op deze wijze ontstane „ijl begroeide duintjes” bleken aantrekkelijk te zijn voor de Visdiefjes, want hier vond ik bijna 40 nesten op slechts enkele meters afstand van elkaar.

Opmerkelijk was nog de vondst van een nest op 21 juli langs een van de geplaatste rijschermen.

Noordse stern: + (1970: +).

Het bepalen van het juiste aantal legsels was niet mogelijk. Geregeld heb ik Noordse sterns boven de kolonie gehoord en op 28 mei heb ik vanuit de schuilhut balts van een paartje waargenomen.

Dwergstern: ? (1970: —).

Op 29 juni waren drie Dwergsterns op de

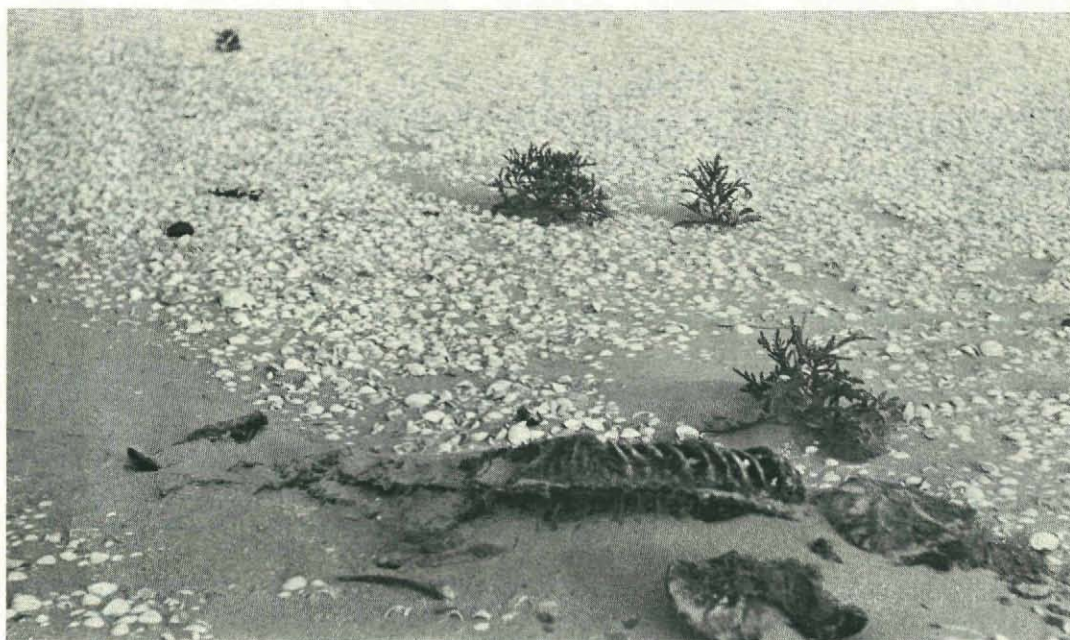

Fig. 2. Zeeraket op ondergestoven vloedmerk langs de zuidelijke schelpenbanken. Foto John Beijersbergen.

Fig. 3. *Grote sterns. Het wegleiden van een jong naar veiliger oorden. Foto John Beijersbergen.*

schelpenbank aanwezig. Vanaf die datum heb ik elke dag Dwergsterns in het terrein waargenomen.

Op 21 en 22 juli nam ik twee hevig alarmerende Dwergsterns waar boven de schelpenbank, doch het broeden heb ik niet met zekerheid kunnen vaststellen.

Grote stern: 415 paar (1970: 375 paar).

De vogels hadden wederom de oude broedplaats bezet: het spaarzaam met Biestarwegras (westzijde) en Zoutmelde (oostzijde) begroeide gedeelte van de schelpenbank.

Op 12 mei werden 50 nesten met eieren gevonden, op 17 mei aangegroeid tot 200 en op 30 mei tot 325 nesten. Omstreeks half juni vond er nog een late vestiging plaats van 75 nesten, die uitliep tot 90 nesten in begin juli. Het aantal tweelegsels bedroeg $\pm 45\%$, doch de late vestiging leverde uitsluitend éénlegsels op. Ik heb slechts één drielegsels gevonden.

Begin juni werden de eerste pulli geboren. Veelal worden de jongen na enkele dagen

door de ouden naar een rustig plekje geleid en daar verstopt. Op 10 juni begon ik mijn schuilhutwaarnemingen. De broedkolonie was in die tijd nauwelijks verstoord (op 30 mei een telling) en de jongen van vier of vijf dagen oud lagen nog in of bij de nesten en werden ter plaatse gevoerd.

Begin juli kwamen de eerste jongen van de late vestiging uit. Mijn schuilhutwaarnemingen had ik in de tussenliggende tijd voortgezet. Er was in die tijd nogal wat verstoring van buitenaf. De jongen werden nu echter al de eerste of de tweede dag weggeleid door de oude vogels.

In de eerste weken van juli hadden alle jongen die nog niet konden vliegen zich over de plaat verspreid tot op honderden meters afstand van de broedkolonie.

Vóór de afsluiting werden de jongen dagelijks door het vloedwater gedwongen de broedplaats weer op te zoeken, daar het hoge gedeelte van de schelpenbank de enige plaats was die niet tijdens hoogwater onderliep.

Verleden jaar verkeerde een ieder in de veronderstelling dat de kolonie door het stormweer van eind juni weggespoeld was. Gelukkig was dit niet het geval, maar dat stormweer en het weinig zomerse weer in juli hadden wel tot gevolg dat de kolonie wekenlang door niemand bezocht is. Op 17 juli 1970 bezocht ik de broedplaats bij laagwater. Alle jongen (enige honderden), variërend van enkele dagen tot vier weken oud, bevonden zich in de onmiddellijke nabijheid van de broedplaats, een weinig begroeid gedeelte van enkele tientallen meters groot. Op 18 juli bracht ik opnieuw bij laagwater een bezoek aan de broedkolonie en de jonge vogels bleken zich nu veel meer verspreid te hebben.

Waarnemingen op de uiterste zuidwestpunt van de Hompelvoet wezen uit dat de oude vogels òf op de Noordzee òf langs de afsluitdam foerageerden. Er werd voornamelijk zandspiering en Sprot gevangen en een enkele maal ook wel een platvisje. Hoewel door

het slechte weer omstreeks half juni honderden jonge Kokmeeuwen te gronde gingen, vielen er onder de Grote sterns vrijwel geen slachtoffers. Eén verklaring hiervoor kan gevonden worden in het feit dat de Kokmeeuwen drie jongen en de sterns vaak maar één jong te verzorgen hebben. Het stuiven van het zand heeft geen invloed gehad op het broedsucces van de vogels.

Kokmeeuw: 250-300 paar (1970: 75-100 paar).

Evenals de sterns hebben ook de Kokmeeuwen geprofiteerd van het wegvallen van het tij. Veel Kokmeeuwen hadden, zoals gebruikelijk, hun nesten in de schorrevegetatie gebouwd. Vrijwel iedere zomer spoelden de in het schor gebouwde legsels weg.

Plusminus 75 paar had zich in de zoutmeldepollen op en langs de schelpenbank gevestigd, waarvan een 30-tal paren in of in de nabijheid van de broedkolonie van de Grote sterns. Er waren nog al wat late leg-

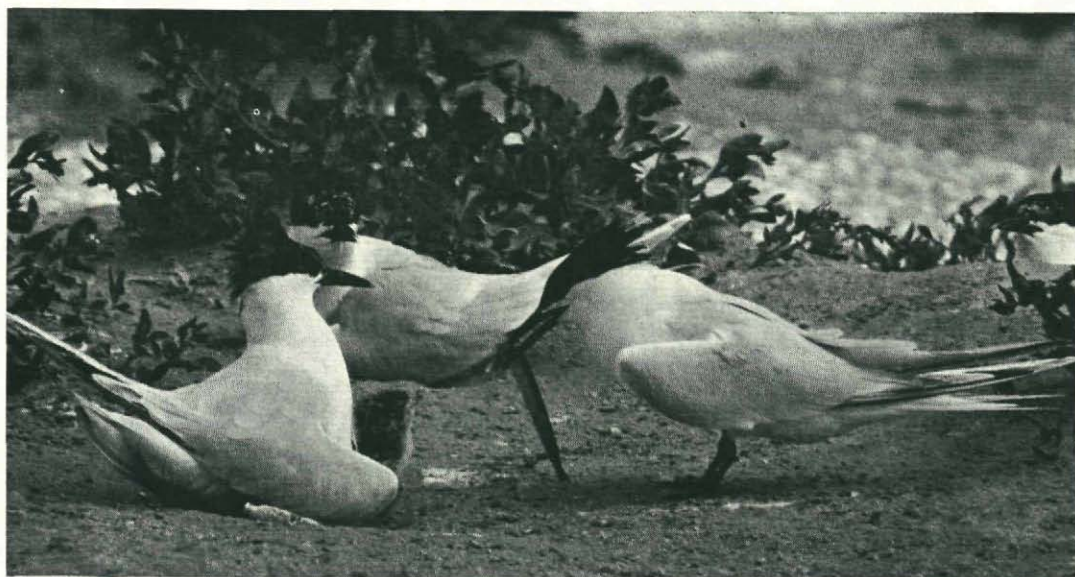

Fig. 4. Grote sterns. Veelal hebben de oude vogels maar één jong te verzorgen. Duidelijk zichtbaar is de opstuiving in de zoutmeldepollen. Foto John Beijersbergen.

Fig. 5. Broedende Scholekster op de schelpenbank. Foto A. Andriessen.

sels. Omstreeks 27 mei werden de eerste pulli geboren en vanaf 22 juni werden vliegvlugge jongen gezien.

Scholekster: 2 paar (1970: 2 paar).

Evenals in voorgaande jaren hebben de vogels op het hoge gedeelte van de schelpenbank gebroed. In het drooggevalle terrein werden geen nestelende Scholeksters aangetroffen.

Bontbekplevier: 1 paar (1970: —).

Vanaf eind mei werd dagelijks 1 paar Bontbekplevieren op of bij de schelpenbank waargenomen.

Strandplevier: 1 paar (1970: —).

Naar aanleiding van het gedrag van de vogels lijkt het aannemelijk dat 1 paar Strandplevieren op de Hompelvoet gebroed heeft. Het broeden van plevieren op de plaat was de laatste jaren niet meer vastgesteld.

Kluut: — (1970: 1 paar).

Na 14 juni verbleef regelmatig een paartje

Kluten in het schor. Niets duidde echter op nestelpogingen.

Broedvogels op andere platen.

Op de andere permanent drooggevalle platen in het Grevelingenbekken werden geen broedgevalle vastgesteld. Alleen bij de werkhaven op de Kabbelaarsbank heeft 1 paar Kleine plevieren en wellicht een enkel paar Scholeksters gebroed.

Pleisterende vogels op de Hompelvoet.

Het hoge gedeelte van de Hompelvoet was vóór de afsluiting een belangrijke hoogwatervluchtplaats voor de steltlopers die foerageerden op de vele platen en slikken in de zee-arm. Deze functie is nu weggevalle. Ik heb nu naast de tellingen van 1971 de hoogwatertellingn van 1970 opgenomen. Hoewel niet bekend is in hoeverre de over-tijende steltlopers de Hompelvoet bij laag-water als foerageergebied gebruikten of van elders kwamen en deze hoogwatertellingn dus niet met de tellingen van 1971 kunnen

worden vergeleken, is het wel zo dat potentiële foerageergebieden van vóór de afsluiting, als Veermansplaat, Kabbelaarsbank en plaatjes van Bommeneede, zeer vogelarm waren.

In de eerste weken van mei was er nog een klein verval. Dit had tot gevolg dat aan de slikkige, voedselrijke noordoostzijde van de Hompelvoet, waar bovendien uitgestrekte mosselbanken en kokkelvelden aanwezig zijn, dagelijks nog een strook van ca. twee kilometers lang en enkele tientallen meters breed droog viel. Langs deze strook werden nog redelijke aantallen vogels geteld, doch de rest van de plaat was zeer vogelarm. Slechts langs de oeverrand werden enige tientallen Bergeenden, hier en daar een Steenloper en verspreide groepjes Scholeksters waargenomen. Op de zuidwestpunt waren geregeld enige honderden grote onvolwassen meeuwen aanwezig. Opvallend was het hoge aantal Zilverplevieren.

Tabel 1 geeft een overzicht van het aantal waargenomen vogels.

In de loop van mei trokken de meeste steltlopers door naar hun broedplaatsen in het

noorden en liep het aantal Scholeksters steeds meer terug: van 1000 in begin juni tot 600 in eind juni. Op 30 mei werd de eerste Bergeend met kuikens gezien en op 22 juni een adulte Kleine jager.

Tabel 1. Aantallen waargenomen vogels op de Hompelvoet op 18 mei 1971 en bij een hoogwatertelling (HW) op 5 mei 1970.

	18-5-1971	HW 5-5-1970
Slobeend	4	—
Bergeend	60	—
Scholekster	3000	3000
Bontbekplevier	+	+
Strandplevier	+	+
Zilverplevier	50—60	14
Steenloper	60	70
Wulp	10—20	150
Regenwulp	+	+
Rosse grutto	500—600	2000
Tureluur	+	40
Zwarte ruit	—	+
Groenpootruiter	—	1
Kanoetstrandloper	—	50
Bonte strandloper	400—600	5000
Drieteenstrandloper	—	20
Kemphaan	2	—
Meeuw spec.	250	niet geteld

Eind juni zag ik langs de oeverrand 8 Blauwe reigers, 12 Knobbelzwanen, enige tientallen Bergeenden en hier en daar een verwaaiide steltloper. Op het water werden enige ruiende Middelste zaagbekken waargenomen. Begin juli was de slikkige noordoostzijde nog aantrekkelijk voor steltlopers doordat het waterpeil voortdurend verlaagd werd, waardoor nog levend slik voor de vogels bereikbaar was.

Tabel 2 geeft een overzicht van een teldag omstreeks half juli, de tijd waarin het aantal steltlopers weer langzaam pleegt toe te nemen door de terugtrek uit de noordelijke broedgebieden.

Tabel 2. Aantallen waargenomen vogels op de Hompelvoet op 16 juli 1971 en bij een hoogwater telling (HW) op 18 juli 1970.

	16-7-1971	HW 18-7-1970
Blauwe reiger	5	—
Knobbelzwaan	7	—
Wilde eend	38	150
Bergeend	70	—
Scholekster	550	10.000
Steenloper	18	50
Wulp	100	300
Grutto	—	60
Rosse grutto	+	400
Tureluur	40	40
Zwarte ruiter	+	+
Bonte strandloper	—	12
Drieteenstrandloper	14	—
Meeuw spec.	120	niet geteld

Mathijs Ver Straeten (1851 - 1922): natuurbescherming van het eerste uur

G. C. M. EGELIE.

Op 8 maart 1922 overleed na een langdurig en pijnlijk ziekbed Mathijs Ver Straeten. Voor Weert betekende dat afscheid nemen van een markant burger, die sinds 1 mei 1882 aan het hoofd had gestaan van de eerste Openbare Lagere School. Daarnaast was hij leraar geweest en directeur van de Rijksnormaalschool, belast met de opleiding van jonge leerkrachten in een tijd, dat er van een Pedagogische Akademie nog geen sprake was. En dan gaf hij nog menige cursus land- en tuinbouw aan belangstellende jongelui en ouderen tot in de verre omtrek. Inderdaad had hij in zijn leven „de Weerter jeugd helpen opvoeden tot mannen en vrouwen, waardige leden van kerk en maatschappij”, zoals een oud-leerling van hem het uitdrukte bij de begrafenis.

Aan het begin van deze eeuw was er in de omgeving van Weert nog heel wat natuur-

schoon te vinden. En dikwijls kon men Ver Straeten in zijn vrije uren zien rondzwerven over de heidevelden en langs de moerassen, waar nog menige interessante plant ongestoord kon groeien. Hij hield van de natuur, maakte er uitstekende foto's en vele karakteristieke tekeningen. Liefde voor de natuur gaf Ver Straeten door aan zijn leerlingen en vanzelfsprekend aan zijn eigen kinderen. Zo maakte hij in 1910 voor de verjaardag van zijn dochtertje Maria een herbarium met 455 verschillende plantesoorten. Wie dat herbarium nu openslaat krijgt een goede indruk van de rijke vegetatie van die dagen. Ver Straeten had het grote geluk op zijn omzwervingen bijzondere planten aan te treffen. In het herbarium voor zijn dochter zijn er 21 te vinden. Een van die zeldzaamheden is de Zomerschroeforchis, *Spiranthes aestivalis*. Sinds Van der Sande Lacoste deze